YR EGLWYS YNG NGHYMRU

THE CHURCH IN WALES

Llwybr ymarferol tuag at carbon sero net ar gyfer ein heglwysi

Argymhellion sy'n ceisio helpu eglwysi i leihau eu defnydd o ynni a'r allyriadau carbon cysylltiedig.

Bwriad yr argymhellion hyn yw helpu eglwysi i leihau eu defnydd o ynni a’r allyriadau carbon cysylltiedig.

A Ble wnawn ni ddechrau?

Gall y camau hyn fod o fudd i bron bob un o’r eglwysi, hyd yn oed y rhai sy’n cael eu defnyddio gan nifer fach a hynny ar y Sul yn unig. Maen nhw’n gymharol hawdd, a’r fantais o’u rhoi ar waith i’w weld yn fuan. Maen nhw’n lle da i eglwysi ddechrau wrth geisio symud tuag at fod yn sero net.

Yr adeilad ei hun:

A1. Cynnal y to a’r cafnau i rwystro lleithder rhag dod i mewn i’r adeilad ac awyr gynnes rhag mynd allan.

A2. Atgyweirio cwareli ffenestri* sydd wedi torri a sicrhau bod ffenestri sy’n agor wedi’u cau’n dynn i leihau colli gwres.

A3. Insiwleiddio’r arwynebedd o gwmpas pibau gwresogi i gyfeirio gwres i’r lle rydych am iddo fynd; bydd hyn yn caniatáu gostwng ffynonellau gwres eraill yn y rhan hon o’r adeilad.

A4. Os yw drafft o ddrysau yn broblem, defnyddiwch ddeunydd pwrpasol i lenwi’r bylchau* neu gosodwch lenni-drws* drostyn nhw.

A5. Beth am ddefnyddio rygiau neu orchuddion llawr (rhai â chefnau sy’n ‘anadlu’) neu glustogau ar neu o gwmpas y corau/cadeiriau.

Gwresogi a goleuo:

A6. Newidiwch i drydan 100% adnewyddadwy, er enghraifft trwy fasged ynni Parish Buying, a nwy “gwyrdd”.

A7. Gofalwch fod eich gosodiadau gwres yn cyd-fynd yn well â’r defnydd fel nad yw’r gwres ymlaen pan nad oes ei angen*.

A8. Os mai rheiddiaduron wedi’u llenwi â dŵr sydd gennych chi, rhowch gynnig ar eu diffodd 15 munud cyn diwedd y gwasanaeth; ym mwyafrif yr eglwysi mae’n caniatáu i’r system wresogi barhau i daflu gwres*.

A9. Os oes gennych chi reiddiaduron, ychwanegwch “anti-freeze” seiliedig ar glycol i’ch system reiddiadurol ac adolygwch eich gosodiad rhew.

A10. Newidiwch eich bylbiau golau i rai LED lle mae’n bosibl gwneud hynny.

A11. Newidiwch eich unedau llifoleuo am rai LED newydd.

A12. Os oes gennych chi gyswllt rhyngrwyd, gosodwch reolydd gwres o fath HIVE neu NEST i reoli’r gwresogi’n well.

A13. Os bydd eich offer presennol yn methu, yna rhowch offer A+++ yn eu lle.

Pobl a pholisïau:

A14. Crëwch Hyrwyddwr Ynni sy’n monitro biliau ac yn annog pobl i ddiffodd pethau pan nad oes eu hangen.

A15. Ysgrifennwch bolisi caffael effeithlonrwydd ynni; ymrwymwch i drydan adnewyddadwy ac offer a ystyrir yn A+++.

A16. Ystyriwch symud cyfarfodydd y Cyngor Plwyf Eglwysig i rywle arall yn ystod y misoedd oer yn hytrach na defnyddio gwres yn yr eglwys.

Gwrthbwyso’r gweddill:

A17. Unwaith y byddan nhw wedi cymryd camau o’r fath, bydd gweddill defnydd ynni adnewyddadwy y rhan fwyaf o’r eglwysi sydd â defnydd isel “Sul yn unig” yn fach iawn. Gyda’r mwyafrif, y cyfan sy’n rhaid iddyn nhw ei wneud nawr i fod yn sero net yw gwneud iawn am yr ychydig ynni sy’n weddill trwy ddefnyddio Climate Stewards neu gynllun dibynadwy arall.

A18. Hefyd, ystyriwch y tir o gwmpas yr eglwys. A oes ardal ble y gallech chi adael i lystyfiant neu goeden dyfu?

B Ble'r awn ni nesaf?

Gydag eglwys sy'n cael ei defnyddio ychydig weithiau'r wythnos a'i defnydd o ynni'n gymedrol, dyma gamau gweithredu sy'n talu'n ôl yn weddol fuan. Efallai y dylai hanner yr eglwysi eu hystyried. Mae mwyafrif y camau'n costio mwy na'r rhai a nodir uchod, ac/neu'n gofyn am fwy o amser ac ystyriaeth. Mae angen cyngor arbenigwr a/neu osodwr ar rai. Yn aml, maen nhw'n gamau pellach buddiol i'r eglwysi hynny sydd â'r amser a'r adnoddau i symud ymlaen ymhellach tuag at fod yn eglwysi sero net.

Yr adeilad ei hun:

B1. Os oes gennych chi wagle to heb ei insiwleiddio a hwnnw'n hawdd mynd iddo, trafodwch fater insiwleiddio'r llofft gyda'ch cynghorwr proffesiynol*.

B2. Os yw drafftiau o ddrws yn broblem, a llenni drws ddim yn gweithio, trafodwch y syniad o osod drws gwydr y tu mewn i'r cyntedd, neu hyd yn oed lobi-ddraft*, gyda'ch cynghorwr proffesiynol.

B3. Ystyriwch greu gofodau llai (yn cael eu gwresogi ar wahân) ar gyfer digwyddiadau llai.

B4. Ystyriwch lenni-wal neu baneli o ddefnydd, gyda lle i awyr y tu ôl iddyn nhw, fel rhwystrau rhwng pobl a waliau oer.

Gwresogi a goleuo:

B5. Dysgwch sut mae'ch adeilad yn gwresogi/oeri a'r cysylltiad â chysur trwy ddefnyddio logiau data (gyda chyfarwyddyd da).

B6. Ewch ati i wella eich parthau gwresogi a'ch rheolaeth ohonyn nhw fel mai dim ond yr ardaloedd a ddefnyddir sy'n cael eu cynhesu.

B7. Gosodwch TRVs ar reiddiaduron eich ystafelloedd cyfarfod a'ch swyddfeydd i'ch galluogi i'w rheoli'n unigol.

B8. Ystyriwch wresogyddion trydan dan y corau a/neu wresogyddion panel pelydrol isgoch*, sy'n cadw pobl yn gynnes heb geisio gwresogi holl ofod yr eglwys. Mae paneli pelydrol yn hynod o dda ar gyfer gofodau penodol fel capeli neu dranseptau yr ydych yn dymuno iddyn nhw fod yn gynnes heb orfod cynhesu'r eglwys gyfan.

B9. Os oes gennych chi reiddiaduron, gosodwch hidlydd gwaddod "slwtsh" magnetig i ymestyn oes eich system.

B10. Ystyriwch synwyryddion thermol a/neu synwyryddion symudiad ar gyfer goleuo'r eglwys yn awtomatig pan ddaw ymwelwyr i mewn, ar gyfer goleuadau diogelwch, ceginau a thai bach.

B11. Gosodwch ddyfais arbed-ynni fel Savawatt ar eich oergell neu offer masnachol eraill.

B12. Gofynnwch i'ch darparwr ynni osod mesurydd clyfar i fesur yr ynni a ddefnyddiwch yn well.

Pobl a pholisïau:

B13. Newidiwch amser y gwasanaethau yn ôl y tymhorau, felly yn y gaeaf ymgasglwch yn gynnar yn y prynhawn pan fydd yr adeilad yn gynhesach.

C Sero – cyrraedd y nod

Mae yna brosiectau mwy o faint a mwy cymhleth a gaiff, o bosib, eu hystyried gan eglwysi prysur gyda defnydd uchel o ynni. Gallant leihau'r defnydd o ynni gryn dipyn, ond mae angen tipyn o waith i'w rhoi ar waith (sydd ynddo'i hun â chost carbon) ac mae'n cymryd yn hwy iddyn nhw dalu'n ôl. Bydd angen cyngor proffesiynol ar bob un, gan gynnwys mewnbwn gan y DAC.

Yr adeilad ei hun:

C1. Sicrhewch nad oes ddrafftiau o'ch ffenestri*.

C2. Os oes gennych chi wagle tŵr agored insiwleiddiwch do'r tŵr neu rhwystrwch ddrafftiau ohono*.

C3. Rhowch wydr dwbl neu eilaidd ar eich ffenestri mewn ardaloedd sy'n cael eu defnyddio'n aml fel swyddfeydd, festrïoedd a neuaddau*.

C4. Insiwleiddiwch eich waliau o'r tu mewn, mewn ardaloedd sy'n cael eu defnyddio'n aml fel swyddfeydd, festrïoedd a neuaddau*.

C5. Os oes gennych chi blatfformau côr ystyriwch insiwleiddio o dan y platfform pren â deunyddiau sy'n anadlu*.

C6. Ewch ati i adfer nenfydau, ac insiwleiddiwch uwch eu pen*.

Gwresogi a goleuo:

C7. Gosodwch system oleuo newydd LED, gan gynnwys yr holl oleuadau anodd eu cyrraedd, gosodiadau a rheolyddion newydd.

C8. Gosodwch PV solar os oes gennych chi do addas a defnyddiwch drydan-dydd digonol yn yr haf.

Ch "Dim ond os…"

Camau yw'r rhain y byddech chi'n eu cymryd ar adegau penodol (e.e. wrth aildrefnu) neu mewn amgylchiadau penodol iawn. Maen nhw bron i gyd yn gofyn am gyngor proffesiynol, gan gynnwys mewnbwn y DAC.

Yr adeilad ei hun:

Ch1. Os ydych yn ail-doi, insiwleiddiwch y to ar yr un pryd, os yw hynny'n addas i'ch to*.

Ch2. Os oes gennych wal â gwagle heb ei hinsiwleiddio (nodweddiadol o adeiladau wedi 1940), yna insiwleiddiwch y gwagle.

Ch3. Os yw'r adeilad yn cael ei ddefnyddio'n rheolaidd ac yn addas, fel neuadd eglwys, ystyriwch insiwleiddio allanol neu rendro priodol, priodol i oed a natur yr adeilad*.

Gwresogi a goleuo:

Ch4. Os nad oes ddewis ond tanwydd ffosil, yna newidiwch yr hen foeler nwy neu foeler olew, am foeler nwy newydd effeithlon.

Ch5. Os yw'ch eglwys yn cael llawer o ddefnydd a'ch bod am ei chadw'n gynnes drwy'r wythnos, yna ystyriwch bwmp gwres â'i ffynhonnell yn yr awyr neu'r ddaear. Mae pympiau gwres â'i ffynhonnell yn y ddaear lawer yn ddrutach ac mae angen mwy o waith eang i'w gosod na phympiau gwres a'r awyr yn ffynhonnell iddyn nhw ond, yn dibynnu ar gyflwr y ddaear, maen nhw'n fwy effeithlon unwaith y byddan nhw wedi cael eu gosod.

Ch6. Os ydych chi'n gwneud gwaith ail-drefnu mawr neu'n codi'r llawr, a'ch eglwys yn cael ei defnyddio'n rheolaidd, ystyriwch system wresogi dan y llawr. Ynghyd â phwmp gwres (uchod), gall hyn weithio'n dda.

Tir yr eglwys:

Ch7. Os oes gennych chi faes parcio sy'n cael ei ddefnyddio'n ddigonol, gall pwyntiau gwefru EV ar gyfer ceir trydan fod yn gost-niwtral neu ennill ychydig incwm i'r eglwys. Nodwch, byddan nhw'n cynyddu defnydd ynni'r eglwys ei hun, ond yn cefnogi 'r defnydd o geir trydan. Ynghyd â phaneli PV solar gallan nhw fod yn fuddiol.

D Eithriadau

Mae'r camau hyn yn cael eu crybwyll yn aml yn y cyd-destun hwn, ond gan amlaf ni chânt eu hargymell oherwydd y perygl o niwed i'r adeiladwaith, yr ynni a ddefnyddir a/neu'r gost.

D1. Gwydro eilaidd safonol ar y prif ffenestri hanesyddol (gall fod yn annigonol, yn ddrud ac achosi niwed.)

D2. Gosod paneli thermol solar i gynhyrchu dŵr poeth (fel arfer nid oes digon o ddefnydd o ddŵr poeth i'w gyfiawnhau).

D3. Gwresogi gofod cefndirol gydol yr amser onid yw'n angenrheidiol ar gyfer sefydlogi'r tu mewn hanesyddol (defnydd uchel o ynni).

* Os yw tu mewn yr adeilad o ddiddordeb hanesyddol, pensaernïol neu gelfyddydol, ceisiwch gyngor proffesiynol a chyngor y DAC.

NODER

Bydd angen hawleb ar lawer o'r awgrymiadau; ceisiwch gyngor y DAC ar y cychwyn a chyn gwneud unrhyw newidiadau, yn enwedig os yw tu mewn yr eglwys o ddiddordeb hanesyddol, celfyddydol, pensaernïol a litwrgaidd.

Am ragor o wybodaeth, cysylltwch â'r Hyrwyddwr Newid Hinsawdd, Julia Edwards: juliaedwards@churchinwales.org.uk

Mae'r Eglwys yng Nghymru yn cydnabod bod y ddogfen hon yn seiliedig ar waith a wnaed gan Eglwys Loegr.

Cyf 2123